

УДК 327

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2\(74\)-3](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2024-2(74)-3)

Олексій БУРЯЧЕНКО

кандидат політичних наук, доцент, професор кафедри міжнародних відносин та стратегічних студій,
Національний авіаційний університет, voua@ukr.net

ORCID: 0000-0001-5308-2570

ГІБРИДНА ВІЙНА ЯК НОВА ФОРМА ГЛОБАЛЬНОГО ПРОТИСТОЯННЯ

Метою цієї роботи є аналіз гібридної війни як нової форми сучасних конфліктів. Це дослідження і опис особливостей, методів і засобів гібридної війни, її впливу на національну безпеку держав та стратегічний інтерес міжнародного співтовариства. Автор ставить за мету зрозуміти, як гібридна війна змінює традиційні підходи до безпеки та які стратегії можуть бути ефективними для протидії цим загрозам. Також важливо враховувати роль гібридних загроз у контексті їх впливу на внутрішні та зовнішні політичні процеси країн, зокрема маніпуляцію громадською думкою, економічний тиск, зміни в інформаційному просторі. У дослідженні актуалізується розробка рекомендацій для покращення стратегій реагування на гібридні загрози з урахуванням їх комплексного характеру та потенційного впливу на міжнародну політику та безпеку.

Методологія дослідження гібридної війни як нової форми сучасних конфліктів базується на комплексному аналізі різних аспектів цього явища. Авторський підхід полягає у глибокому вивченні напрацьованих тематичних джерел, аналізі наукових праць, статей, звітів і кейс-стаді, що стосуються гібридної війни. Використовується метод компаративного аналізу для порівняння існуючих підходів до визначення, класифікації та аналізу цього явища у різних геополітичних контекстах. Особлива увага приділяється аналізу випадків, тобто конкретні приклади використання гібридних методів у різних за своєю географією та динамікою сучасних конфліктах.

Наукова новизна дослідження полягає у систематизації та аналізі існуючих даних щодо гібридної війни. Робота спрямована на визначення ключових аспектів цього явища, аналіз сучасних стратегій і підходів до боротьби з гібридними загрозами, а також оцінку впливу гібридної війни на міжнародну безпеку та стабільність. Увага приділяється аналізу стратегій і методів, що використовують у гібридних війнах, а також їхньому впливу на стабільність держав і міжнародну безпеку. Дослідження розглядає не лише технічні аспекти гібридних загроз, а й їхні соціальні, політичні, психологічні виміри, що відкриває нові можливості для розвитку стратегій захисту і протидії.

Висновок роботи. Гібридна війна відрізняється від традиційних конфліктів своєю складністю та багатогранністю. Вона охоплює широкий спектр методів впливу, військові, політичні, економічні та інформаційні аспекти. Гібридна війна стала ключовим інструментом глобальної політики, вимагаючи нових стратегій та підходів до забезпечення національної та міжнародної безпеки. Дослідження показує, що в контексті сучасних міжнародних відносин усвідомлення гібридних загроз стає невід'ємною частиною стратегій державного управління та безпеки, що потребує постійного аналізу й удосконалення протидійних заходів.

Ключові слова: гібридна війна, російсько-українська війна, інформаційна війна, пропаганда, гібридні загрози.

Oleksii Buriachenko. HYBRID WAR AS A NEW FORM OF GLOBAL CONFRONTATION

The aim of this work is to analyze hybrid warfare as a new form of modern conflict. The main goal is to study and describe the features, methods and means of hybrid warfare, its impact on the national security of states and the strategic interest of the international community. The work aims to understand how hybrid warfare is changing traditional approaches to security and what strategies can be effective to counter these threats. It is also important to take into account the role of hybrid threats in the context of their impact on the internal and external political processes of countries, in particular, the manipulation of public opinion, economic pressure and changes in the information space. Consequently, the study also aims to develop recommendations to improve strategies for responding to hybrid threats, taking into account their complex nature and potential impact on international politics and security.

The methodology for studying hybrid warfare as a new form of modern conflict is based on a comprehensive analysis of various aspects of this phenomenon. The approach consists in a deep study of literary sources, analysis of scientific works, articles, reports and case studies related to hybrid warfare. The method of comparative analysis is used to compare existing approaches to the definition, classification and analysis of this phenomenon in different geopolitical contexts. Particular attention is paid to the analysis of case stages, which include specific examples of the use of hybrid methods in various modern conflicts.

The scientific novelty of the study is the systematization and in-depth analysis of existing data on hybrid warfare. The work is aimed at identifying key aspects of this phenomenon, analyzing modern strategies and approaches to combating hybrid threats, as well as assessing the impact of hybrid warfare on international security and stability. Particular attention is paid to the analysis of strategies and methods used in hybrid wars, as well as their impact on the stability of states and international security. The study considers not only the technical aspects of hybrid threats,

but also their social, political and psychological dimensions, which opens up new opportunities for the development of strategies for protection and counteraction.

The conclusion of the work of hybrid warfare differs from traditional conflicts in its complexity and versatility. It includes a wide range of methods of influence, covering military, political, economic and information aspects. Hybrid warfare has become a key tool of global politics, requiring new strategies and approaches to national and international security. The study shows that in the context of modern international relations, hybrid threats become an integral part of public administration and security strategies, requiring constant analysis and improvement of countermeasures.

Key words: hybrid war, Russian-Ukrainian war, information war, propaganda, hybrid threats.

Постановка проблеми. Осмислення гібридної війни становить складний виклик для сучасного міжнародного порядку та безпеки. Це нова форма конфлікту, це передусім різноманітні його методи, зокрема традиційні військові дії та нетрадиційні, як інформаційна війна, кібератаки, дезінформація, економічний тиск та інші. Гібридна війна відрізняється від класичних конфліктів своєю складністю та масштабністю впливу на суспільство, економіку, а також політичні процеси цільової держави та її громадян. Наукові та практичні завдання, пов'язані з гібридною війною, включають розробку нових стратегій безпеки й оборони, які б ураховували не лише військові аспекти, а й інформаційні, економічні, політичні аспекти конфлікту. Розуміння сутності та механізмів гібридної війни є ключовим для ефективного захисту національних інтересів і збереження стабільності в сучасному світі.

Аналіз досліджень та публікацій, концепція гібридної війни поєднує в собі військові, інформаційні, економічні, політичні та інші засоби для досягнення стратегічних цілей. Вона охоплює не лише військові операції, а й дестабілізацію суспільства, маніпуляції з інформацією, кібератаки та інші нетрадиційні методи. Концепт «гібридної війни», який об'єднує різноманітні військові, інформаційні, економічні та політичні методи для досягнення стратегічних цілей, досліджували такі автори як К. Руднік, М. Clark, О. Friedman, J. Vuković, D. Matika, S. Varić та інші. Їх роботи вказують на важливість адаптації міжнародних стратегій до нових викликів у глобальній політичній арені. Водночас щодо термінології існують різночитання: від заперечення необхідності впровадження нової категорії (про що дізнаємося з обґрунтованих позицій D. Ruuvelde, доктора з Національного інституту проблем Техаського університету безпеки [8]) до аргументованих позицій стосовно практичного значення такої дефініції (наприклад, у працях J. Wither через розуміння асиметричних першопричин і методів сучасної війни, зокрема її технологічної складової [12]).

Мета статті полягає в глибокому аналізі гібридної війни як сучасної форми конфлік-

тів. Основний акцент спрямований на розгляд особливостей, методів і засобів цього явища, а також його вплив на національну безпеку держав і стратегічні інтереси міжнародного співтовариства. Аналізуючи гібридну війну, автор прагне виявити, як цей феномен змінює традиційні підходи до забезпечення безпеки і які стратегії можуть бути успішними в протидії цим новим загрозам. Наукова стаття присвячена детальному аналізу гібридної війни як новітньої форми конфліктів. Основна мета дослідження полягає в ретельному вивченні та описі особливостей, методів і засобів гібридної війни, а також її впливу на національну безпеку держав і стратегічні інтереси міжнародного співтовариства. Стаття спрямована на розуміння того, як гібридна війна трансформує традиційні підходи до забезпечення безпеки та на визначення ефективних стратегій у протидії цим сучасним викликам.

Виклад основного матеріалу. Сучасність не обмежується конфліктами, які діють виключно на полі бою, існує нова форма протистояння – гібридна війна. Явище, що поєднує в собі багато факторів і граней, традиційне ведення військових дій із асиметричними методами проведення операцій, такими як інформаційні операції, економічний тиск, кібернетичні атаки, застосування нерегулярних збройних формувань. Гібридна війна – це інструмент глобальної політики, який активно використовують країни, щоб досягти своїх геополітичних цілей без військового втручання напругу.

На тлі постійних змін у міжнародних відносинах, гібридні методи стали невід'ємною частиною сучасного конфлікту, що демонструють свою дієвість у досягненні стратегічних цілей без очевидного застосування сили. Така нова форма війни кидає виклик традиційним усталеним підходам до безпеки й оборони, змушує країни пристосовуватися до нових загроз і розробляти нові стратегії захисту.

Метою гібридної війни є не лише завдання фізичної шкоди, але й підрив стабільності держави, вплив на її політичні та економічні інститути, маніпуляція думкою громадян. Нерідко вона залишається непоміченою до

того часу, коли її наслідки стають очевидними і невідворотними. Саме тому розуміння гібридної війни, її сутності та механізмів є ключовим для збереження національної безпеки та захисту незалежності держави в сучасному світі.

Гібридна війна поєднує різноманітні стратегії ведення бойових дій, однак викликає суперечки щодо її застосування та ефективності. Цей підхід включає як звичайні, так і нетрадиційні, регулярні та нерегулярні методи, а також інформаційну та кібернетичну боротьбу. Термін «гібридна війна» поширився з 2005 року, коли його застосували для опису стратегії «Хезболи» в Лівані, і став центральним в обговореннях сучасних стратегій військового протистояння. Однак його широке використання викликає сумніви щодо точності й зрозумілості, оскільки будь-яка загроза може бути визнана гібридною, якщо вона йдеться про застосування одразу кількох аспектів військових дій. Погоджуємося з дослідниками, які вважають, що розуміння і стратегічний підхід до гібридної війни змінюються залежно від контексту та історичного періоду, що ще більше ускладнює її аналіз та ефективне управління, ускладнює розробку стратегій протидії [8].

Конфлікти сучасності характерні своєю складністю і неоднозначністю, що відображається у великому різноманітті назв: «гібридна війна», «сірі війни» або конфлікти в «сірій зоні», «необмежені конфлікти», тощо. Такі терміни спрямовані на відокремлення сучасних війн від традиційних чи конвенційних збройних конфліктів. Проте деякі експерти мають обґрунтований сумнів у необхідності такої кількості понять, пропонують розглядати сучасні конфлікти як новаторське застосування класичних військових сил і стратегій, підсилені використанням нових технологій із цілеспрямованим направленням на структури безпеки Заходу. Сучасні форми війни породжують нові проблеми, що потребують невідкладного вирішення. Вітчизняні науковці наголошують, що гібридна війна існує у двох режимах: фізичній реальності та дискурсивній конструкції. При чому ця бінарність все більше осмислюється в рамках міждисциплінарних досліджень, особливо після російської агресії у 2014 році, адже: 1) сучасні війни, зокрема і їх нові форми, досліджуються в рамках поняття «збройний конфлікт», яке передбачає наявність організованих збройних сил і певної інтенсивності бойових дій; 2) такі конфлікти сприймаються як фізичне, матеріальне явище, що включає застосування зброї, удари, оборонні дії та знищення об'єктів;

людські втрати, як військових, так і цивільних осіб, також належать до цієї сфери; 3) дії на полі бою супроводжуються їхнім дискурсивним тлумаченням, вербальним описом та аналізом, тобто зв'язок між війною і словами є стародавнім і значущим [2, с. 42].

Боротьба з гібридними загрозами в сучасному світі вимагає постійної адаптації та широкого спектру заходів. Використання різних інструментів – від дезінформації до кібератак, підтверджує необхідність гнучкої гібридної оборони. Така боротьба потребує співпраці на міжнародному рівні, наприклад, найчастіше вчені вказують на необхідність врахування напрацювань Центру передового досвіду протидії гібридним загрозам Європейського Союзу (Hybrid COE) у Хельсінкі. Адже гібридні загрози різноманітні та постійно змінюються, трансформуються, залучаючи часто несподівані інструменти від соціальних мереж до кібернападів і військового застосування, інколи використовуючи їх у поєднанні. Боротьба з цими загрозами вимагає такої ж динамічної адаптації й уваги до нових інструментів, які можуть бути використані. У кожній країні важливо розуміти її власну вразливість і готовність до гібридних атак, що передбачає аналіз індивідуальних вразливих сторін і підготовку до них, включаючи зміцнення правової бази, громадської готовності та свободи преси. Часто у цьому зв'язку наводять також приклад заходів щодо протидії гібридним загрозам, які приймаються ЄС і НАТО, адже вони включають в себе координацію та співпрацю між органами обох структур, що забезпечує загальне розуміння й прийняття спільних рішень [6].

Треба зауважити, що згаданий Hybrid CoE дає характеристику гібридній загрозі як скоординованій дії, яка спрямована на вразливі місця демократичних держав і установ, використовуючи для цього різноманітні засоби; ці дії використовують переваги невизначеності та знаходяться на межі між війною та миром, впливаючи на процеси прийняття рішень на місцевому, державному, інституційному рівнях. Загалом згаданий Центр став ключовою установою у системі західної безпеки, що зосереджена на протистоянні гібридним загрозам; структура спрямовує зусилля на зміцнення цивільних і військових можливостей, також підвищує готовність держав до протистояння гібридним загрозам, зосереджуючись на безпековій ситуації в Європі [7, с. 64].

Серед підходів до означення сучасних конфліктів є гібридна війна та гібридні загрози, що втім найчастіше у дослідженнях осмис-

люються двома сторонами одного явища. Гібридна війна позначається як активні дії з використанням різних методів і засобів, щоб досягти позначених цілей. Гібридні загрози, на відміну від неї, можуть бути активними та пасивними, представляючи реальні або уявні загрози; ці явища чітко ідентифікувати складно, у зв'язку з тим що, межа між реальними й уявними загрозами є розмитою, а обман і заперечення є невід'ємними компонентами гібридних методів. Вчені вважають, що складність полягає у визначенні, чи триває війна, коли потенційна загроза може стати реальністю, до прикладу, спроби заперечення присутності російських солдат у Криму й участь різних осіб у кібератаках та операціях впливу [7, с. 63–64].

Відзначається, що концепція гібридної війни не є новою. Багато експертів вважають її такою глибоко вкоріненою в історії як сама війна, однак в останні роки ця концепція набула більшої популярності та актуальності, оскільки держави використовують недержавних учасників та інформаційні технології для підкорення своїх противників під час або навіть без прямого збройного конфлікту (вже класичним став приклад російських спецзав'язків, відомих також як «зелені чоловічки», які виявилися ключовими учасниками в незаконній анексії Криму Росією). У сучасному світі концепція гібридної війни стала предметом зростаючого інтересу та досліджень, адже не орієнтується тільки на відкритий збройний конфлікт, але й на розхитування соціальної стабільності, дестабілізацію внутрішньої політичної ситуації, підривання довіри до влади опонента [3].

Важливо також уточнити, який зміст у поняття вкладають самі агресори у сучасному світі. Аналітики стверджують, що у РФ визначають гібридну війну як конфлікт, де всі зусилля, включаючи військові дії, підпорядковуються інформаційній кампанії. Кремль не розглядає гібридну війну як універсальну модель для майбутніх конфліктів, оперативну тактику в рамках ширшої традиційної війни, набір інструментів для реалізації державної політики чи діяльність у «сірій зоні», що не відповідає критеріям війни, він її бачить як комплексну діяльність держави, що бере до уваги навіть використання традиційного військового методу ведення бойових дій. Російські аналітики вважають, що мета гібридної війни полягає в тому, щоб здобути можливість впливати на довгострокове управління та стратегічний курс держави-цілі. Припущення Росії зводиться до того, що держави-переможці або коаліції в гібридних

війнах успішно нав'язують свою точку зору, інтереси, цінності та розуміння «справедливого» розподілу ресурсів у цільовій державі, тобто саме таким чином переможці отримують владу, і право визначати майбутнє країни. Такі війни Росії спрямовані на фрагментацію держав і зміну їх урядів, ціллю яких є сформувати бажану стратегію та орієнтацію держави-мішені; загалом управління державою-ціллю є суто політичною метою, водночас мета гібридної війни ширша – це контроль над світоглядом та основною орієнтацією держави, що є інформаційною метою, тому гібридні війни зосереджуються на інформаційних кампаніях. У трактуваннях росіян гібридні війни зазвичай є тривалими конфліктами, агресори використовують комбінацію «придушення і виснаження», щоб послабити супротивника, націлюючись на його ресурси й політичну волю. Такі ж терміни російські автори використовують для опису так званих «гібридних війн» Заходу та «кольорових революцій», при цьому наполягають, що конфлікт стає гібридною війною тільки тоді, коли держава-агресор чітко визначає за свою мету зміну стратегічного курсу та «світогляду» [4, с. 15–16].

На Заході ж, як уже акцентувалося раніше, особливу увагу до феномену гібридної війни привернули дії Росії у 2014 році, тож цей термін зарубіжні політичні діячі та коментатори використовували, щоб описати широкий спектр методів, які країна застосувала під час захоплення Криму та в цілях підтримки неконтрольованих озброєних груп на сході України. Гібридна війна ґрунтується на військових і невійськових інструментах, що в комплексі спрямовані на досягнення раптовості, захоплення ініціативи, фізичних і/чи психологічних переваг за допомогою дипломатичних засобів, електронних, інформаційних, кібероперацій, також відкритих і прихованих військових або розвідувальних дій. Серед засобів можна побачити поєднання конвенційних та нерегулярних бойових дій, політичні протести, кібероперації, економічний тиск, активну дезінформаційну кампанію. Для російської кампанії у 2014 році особливо характерним було використання інформації як зброї, це проявлялося у спробах створити альтернативну, вигідну для них реальність, розмити межі між правдою і вигадкою, використати існуючі вразливості суспільства й держави, підрвати її інституції, вплинути на сприйняття легітимності урядів. У цьому зв'язку аналітики найчастіше згадували тогочасного начальника Генерального штабу Валерія Герасимова, для якого нова генерація війни акцентує увагу на використанні некі-

нетичних методів, що сприяють соціальному розпаду та дозволяють мінімізувати застосування військової сили, які у цій стратегії виконують переважно допоміжну функцію, беручи участь у розвідувальних та підривних операціях, одночасно з цим, великомасштабні військові навчання, що проводяться неподалік від кордонів цільових держав, слугують засобом залякування і примусу [12, с. 8].

Узагальнюючи існуючі в РФ підходи до проблеми, варто вказати на характерну спробу розмивання поняття та максимального його використання у власних стратегічних інтересах. Погоджуємося з твердженнями, що, *по-перше*, мовою агресора відповідні терміни використовують для опису так званих «гібридних війн» Заходу, як і подібно до західного підходу обговорення гібридних методів під різними назвами, такими як конфлікт у сірій зоні, гібридна війна, ворожі заходи тощо, російські військові використовують кілька нечітко визначених термінів для опису гібридних методів, що охоплюють будь-які дії за межами традиційних кінетичних операцій; *по-друге*, у Росії також використовують масштаб цілей конфлікту, а не застосовувані засоби, щоб розрізнити гібридну війну та міжнародну конкуренцію, стратегічно уникаючи обговорення «сірої зони» між війною та миром [4].

Методи гібридної війни у активному використанні не тільки в Росії, вони досліджуються і практикуються й іншими державами, наприклад Китаєм, який глибино вивчає технології та тактики необмеженої війни з кінця 1990-х років. Як стверджують дослідники, серед методів та засобів, які використовує ця країна є комп'ютерні атаки, сібверсія банківської системи, маніпуляція ринком і валютою, медіа-дезінформація і міський тероризм; китайська стратегія «трьох воєн», що охоплює територіальні претензії у Східно-Китайському та Південно-Китайському морях, застосовує також психологічні операції, маніпуляції в медіа та юридичні претензії для досягнення своїх цілей без необхідності прямого використання військової сили [12, с. 9].

Натомість Міжнародний інститут стратегічних досліджень (IISS) вбачає у гібридній війні використання військових і не військових інструментів у поєднанні одне з одним, що спрямоване на здобуття раптовості, захоплення ініціативи та досягнення психологічних, фізичних переваг; тобто гібридна війна осмислюється як можливості дипломатичних засобів, швидких інформаційних, електронних і кібероперацій, розвідувальних дій, відкритих чи прихованих, економічного тиску; при чому обман і використання межі

між війною та миром стає важливим складником гібридних методів; такий підхід дозволяє більш точно розуміти складність і ефективність гібридної війни, проте він вимагає готовності та швидкої адаптації до нових викликів [7, с. 64].

Окремі авторські підходи до означення вказаного поняття увиразнюють згадані інституційні підходи. Наприклад у працях J. Wither осмислюється природа гібридної війни, підкреслюється, що вона асиметрична, використовує методи і тактики спрямовані на слабкі місця супротивника; це практика і державних, і не державних діячів, які прагнуть досягнення своїх стратегічних цілей, навіть якщо вони протистоять потужній військовій силі; асиметричні методи, серед яких і нетрадиційні підходи до ведення війни, завжди були невід'ємною частиною успішних стратегій, втім завдяки розвитку інформаційних технологій в сучасному світі, ці методи дозволяють зумисно тиснути на прийняття рішень і громадську думку шляхом мережевих медіа та інтернету, що розширює поняття війни до різних вимірів, де військова сила втрачає свою значущість [12, с. 8].

Тож гібридна війна не змінює самої сутності війни, у якій примус є ключовим елементом, адже головна мета такої війни полягає в досягненні переваг, фізичних чи психологічних, над супротивником. Це випробовування для національних систем безпеки, оскільки широкий спектр загроз, що складають сутність гібридної війни, потребує гнучких і адаптивних підходів до протидії ним, що змушує стратегію безпеки трансформуватись та оновлюватись.

Однак протягом останнього десятиліття загалом і багато спекуляцій у наукових колах та публічних дебатах викликає термін «гібридна війна», що сприяє підвищеному інтересу до цього поняття через нечіткі пояснення його змісту. Саме слово «війна» викликає необґрунтовану увагу, а додавання до нього слова «гібридна» надає екзотичності. Доктор О. Фрідман, викладач військових наук і директор з операцій Центру стратегічних комунікацій у Лондоні, взявся за завдання дослідити різницю між російськими та західними поглядами на гібридну війну, не прагнучи їх узгодити чи виправдати. У своїх статтях він намагався пояснити широке використання термінів, таких як гібридна війна та інформаційна війна, зокрема зі сторони російського їх застосування. Головна робота О. Фрідмана розглядає концептуальні дебати по обидва боки Атлантики і аналізує російський підхід до цих питань. Це його перша

велика спроба дати західному читачеві глибокий аналіз російської військової думки та стратегії. Книга О. Фрідмана здобула визнання не лише на Заході, а й у Росії. Журнал «Foreign Affairs» включив її до списку найкращих читань 2019 року, а самого О. Фрідмана запросили читати лекції у Московському державному інституті міжнародних відносин. Він вважає, що гібридна війна і російське поняття гібридної війни не схожі, а слово «війна» не повинно надмірно використовуватися. Книга не обговорює засоби та інструменти гібридної війни чи деталі операцій, які здійснюються російським урядом чи Заходом. Головна ідея автора засновується на політизації концепції війни, оскільки він підкреслює ризик утвердження, що Захід і Росія знаходяться у стані війни; це зосередження на тому, як західні та російські концепції війни були політизовані для формування сучасних відносин між двома сторонами [5, с. 373–374]. Загалом тема перебуває в активному дискурсі та нерідко все більше політизує і самих дослідників проблематики.

Втім методи гібридної війни в Росії започатковані, на думку численних науковців, ще щонайменше у радянський період, де сама концепція маскуванню та маніпулюванню була головним моментом у військовій стратегії, хоча сучасні інформаційні технології значно розширили можливості, дозволяючи тепер російському уряду використовувати мультимедійну пропаганду та дезінформацію у великих масштабах. Ключовим елементом для сучасного маскуванню є концепція «рефлексивного контролю», що полягає у підготовленій інформації з певним наміром, щоб примусити супротивника приймати ті рішення, що будуть вигідні ініціатору цієї інформації, і що супроводжується шантажем, обманом, дезінформацією, тиском, відтак схиляє процес прийняття рішень на бік російської політики [12, с. 9].

Категоріальні відмінності у працях американських і російських дослідників, не завжди адекватний переклад термінів, а тим більше їх концептуальне використання сучасними політичними діячами обох країн вказують на помітні розбіжності в розумінні гібридних загроз. Множинність інтерпретацій, поширений скептичний підхід до проблематики, а також гостра актуальність, гібридні події, що тривають, ускладнюють спільне розуміння навіть на рівні понять. Водночас традиційно вважається, що відповідні дослідницькі пошуки, започатковані ще у роботах Ф. Хоффмана, який першим впровадив поняття гібридної війни в американському контексті, фоку-

суючись на теоретичних дебатах у рамках американської військово-безпекової аналітики, визначаються достатньо високим рівнем наукової обґрунтованості та оригінальним значенням концепції, і дозволяють сьогодні глибше зрозуміти військову культуру, сучасний військовий дискурс, а також політичний курс окремих урядів [7].

Попри суперечності у тлумаченнях, дискусія актуалізує необхідність осмислення ще одного пов'язаного поняття – «інформаційна війна», яка серед вирішальних елементів сучасного конфлікту здатна значно вплинути на результат військових дій. Для України, яка веде оборонну, асиметричну війну проти Росії – ядерної держави з переважаючим військовим потенціалом, значення інформаційної війни особливо велике. Важливо, як міжнародне співтовариство сприймає події в Україні, оскільки це впливає на рівень політичної підтримки, обсяги допомоги та масштаби санкцій, запроваджених проти агресора. Деякі дослідники вважають, що у ході повномасштабного вторгнення спостерігається певне зниження активності російських експертів із психологічних операцій в українському інформаційному просторі. Вони вимушені зосереджуватись на власному населенні, щоб протидіяти масовим і успішним інформаційним кампаніям, які поширюють правду про військові дії та втрати серед російських військових у російських соціальних мережах. Однак ворожа пропаганда продовжує активно використовувати різні канали комунікації, від Telegram-каналів до TikTok, для просування своїх наративів. При цьому серед основних стратегій такої інформаційної війни є сіяти розбрат у суспільстві, намагаючись перекласти відповідальність за війну з Росії на Україну, але поширювати тези про те, що українці та росіяни є «одним народом», посилювати ностальгію за спільним радянським минулим тощо [1, с. 166–168]. Інформаційна війна як частина гібридної часто оперує суперечливими, маніпулятивними та навіть абсурдними наративами, що потребує вчасного реагування та стратегічного розуміння проблеми.

Зарубіжні дослідники у цьому зв'язку дещо оновлюють лексику вивчення сучасної війни. Наприклад, пишуть, що застосування соціальних мереж для пропаганди, поширення неправдивої інформації, «фейк-ньюз», спрямоване на управління уявленнями великих груп людей або загальне «озброєння соціальних мереж» сьогодні у центр зацікавлення великої кількості не тільки дослідників, а й громадських діячів, політиків, медіа. Соці-

альні мережі використовуються для «*підготовки бойового поля*», формуючи наратив для цільової аудиторії, для тих хто приймає рішення, і для населення загалом – з метою досягнення бажаного ефекту. Не викликає сумнівів, що майбутні конфлікти будуть формуватися та супроводжуватися активними соціальними медіа-кампаніями, в яких кожна сторона буде намагатися маніпулювати уявленнями протилежної сторони, власного населення, міжнародної спільноти. Триває дискусія про актуальні виклики *конфліктів у соціальних мережах*, де досить часто беруть участь впливові люди [10, с. 291–292].

На цей важливий інформаційний аспект гібридної війни вчені вказували й раніше, наприклад, проблему цілком аргументовано демонструє конфлікт між Ізраїлем та Ліваном у 2006 році, де застосовувалось управління інформацією та медіа, їх вплив на динаміку конфлікту. Приклад вже традиційно наводиться для переосмислення ролі в сучасних війнах медіа, які раніше не мали би змоги як тепер передавати реальність поля бою, зображення наступу солдатів, обстріли цивільних будинків, атаки на аеропорт в Бейруті, ракетні обстріли Хайфи з боку Хезболи, евакуації, бункери, людські втрати. Втім те, чого уникали в інформаційному просторі, через поширення серед широкої публіки сучасних технологій, стало доступним широким масам в реальному часі. Хезбола активно використовувала тактику інформаційної війни, інформаційні маніпуляції, користуючись власністю телеканалу Al Manar («трансляція супротиву»), багато з найважливіших міжнародних медіа безпосередньо впливали на громадську думку та прийняли чийсь сторону під час конфлікту. Чимало дослідників сходяться на думці: якщо на початку конфлікту організація не мала розвиненої дипломатичної місії, спрямованої спеціально на підвищення міжнародного тиску, то згодом вона успішно спровокувала Ізраїль до дій, які призвели до погіршення його репутації в міжнародній спільноті. Показово й те, наскільки Хезбола усвідомлювала важливість інформаційної війни, про це свідчить дванадцятий з її тринадцяти принципів війни, який стверджує, що «медіа мають силу незліченої зброї, а їх результати вражають як кулі» [11, с. 128–129].

Загрози стабільності та безпеки нині частіше виникають у «сірій зоні», де державні та недержавні актори застосовують гібридні

тактики, такі як дезінформація або кібератаки. Минули часи, коли кризи та конфлікти відрізнялись і вороги були чітко визначені, натомість гібридні загрози, які поєднують військові та цивільні інструменти, створюють невизначеність, що ускладнює контроль ситуації. На це зокрема звертають увагу й дослідники реалій і перспектив для НАТО, зокрема подальше ускладнення, а часто й унеможливлення швидкого прийняття рішень в альянсі через гібридний характер сучасних викликів. Тож боротьба з гібридними загрозами, стала пріоритетом, і починаючи з 2015 року країни НАТО систематично розширювали інструментарій організації для реагування на ці загрози. В Об'єднаному управлінні розвідки та безпеки, створеному НАТО в 2017 році, функціонує відділ, який займається моніторингом та аналізом гібридних загроз, що є важливим кроком у покращенні здатності країн до «побудови загальної картини», адже у складних умовах безпеки розвідувальна інформація стає цінним ресурсом, поряд із танками, безпілотниками та ракетами [9]. Загалом у сучасному світі важливо розвивати як концептуальні (науково-дослідні), так і інституційні та інформаційні ресурси протидії гібридним загрозам, їх попередженню, ідентифікації та знешкодження.

Висновки. Стаття акцентує увагу на ключових аспектах гібридної війни, яка відрізняється від традиційних конфліктів своєю складністю та багатогранністю. Гібридна війна охоплює широкий спектр інструментів, а її стратегія дозволяє ворогові адаптуватися до сучасного політичного та військового середовища, використовуючи уразливості супротивника у різних сферах. Наголошується на тому, що гібридна війна перетворилася на ключовий інструмент сучасної глобальної політики, де країни змушені розвивати нові стратегії та підходи для забезпечення національної та міжнародної безпеки. Виклики, що створюють гібридні загрози, потребують постійного аналізу та вдосконалення заходів протидії з боку країн та міжнародних організацій. Тож можна підсумувати, що гібридна війна вимагає комплексного підходу та готовності до використання різноманітних інструментів для захисту національних інтересів і забезпечення стабільності на міжнародній арені. Це перспективний напрям як для сучасних західних досліджень, так і для подальшого осмислення досвідів «гібридних загроз» в Україні.

Література:

1. Руднік К. Гібридна війна – війна четвертого покоління. Комунікативні стратегії інформаційного суспільства: лінгвістика, право, інформаційна безпека: Матеріали XIII Всеукр. наук. конф. молодих уч., студентів та курсантів, м. Київ, 10 квіт. 2022 р. Київ, 2022. С. 166–170.
2. Яворська Г. М. Гібридна війна як дискурсивний конструкт. Стратегічні пріоритети. Серія «Політика». 2016. № 4 (41). С. 41–48.
3. Bilal A. Гибридная война: новые угрозы, сложности и «доверие» как антидот. *Nato Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2021/11/30/gibridnaya-vojna-novye-ugrozy-sloyonosti-i-doverie-kak-antidot/index.html>.
4. Clark M. *Russian hybrid warfare*. Washington: Institute for the study of war. 2020. 32 p.
5. Friedman O. Russian ‘hybrid warfare’: resurgence and politicisation. *Studia politologiczne*. 2018. No. 59. P. 373–376.
6. Hagelstam A. Сотрудничество в противодействии гибридным угрозам. *Nato Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2018/11/23/sotrudnichestvo-v-protivodejstvii-gibridnym-ugrozam/index.html>.
7. Hybrid warfare security and asymmetric conflict in international relations. M. Weissmann (Anthology Editor), N. Nilsson (Anthology Editor), B. Palmertz (Anthology Editor), P. Thunholm (Anthology Editor). Bloomsbury Publishing, 2021. 312 p.
8. Puyvelde D. V. Гибридная война – существует ли она вообще? *Nato Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2015/05/07/gibridnaya-vojna-sushchestvuet-li-ona-voobshche/index.html>.
9. Rühle M., Roberts C. Расширение инструментария НАТО для противодействия гибридным угрозам. *Nato Review*. URL: <https://www.nato.int/docu/review/ru/articles/2021/03/19/rasshirenie-instrumentariya-nato-dlya-protivodejstviya-gibridnym-ugrozam/index.html>.
10. Tagarev T. Hybrid warfare: emerging research topics. *Information & security: an international journal*. 2018. Vol. 39, no. 3. P. 289–300. URL: <https://doi.org/10.11610/isij.3924> (date of access: 21.06.2024).
11. Vuković J, Matika D, Barić S. Hybrid warfare challenges. *Security and Defence Quarterly*. 2016; 12(3):118-138. doi:10.35467/sdq/103239.
12. Wither J. K. Defining hybrid warfare. *Concordiam*. 2020. Vol. 10, no. 3. P. 7–9.